

Mitja Čander,
programski direktor Zavoda MARIBOR 2012 -
Evropska prestolnica kulture

MARIBOR 2012 - EVROPSKA PRESTOLNICA KULTURE

Ideja evropske prestolnice kulture je v svojem skorajda tri desetletja trajajočem razvoju prešla skozi različne konceptualne zarise. Melina Mercouri, po kateri se še vedno imenuje nagrada oziroma edina neposredna finančna pomoč projektu s strani EU, je v izhodišču predloga mislila predvsem na evropsko idejo, vselej neločljivo zvezano s kulturo. EPK je bil tako v začetni fazi predvsem praznik evropskega optimizma - ki se je izrazito okrepil s padcem berlinskega zidu - na eni strani in vrhunske umetnosti na drugi strani. Tudi po letu 2000 ostaja temeljno sporočilo podobno, še vedno je izjemno pomembna evropska duhovna dediščina kot vzpodbuda za strpno družbo. Prav tako se ne zmanjšuje pomen vrhunske umetnosti kot ekstrakta evropskega duha. Kljub vsemu pa je projekt EPK v novem tisočletju dobil tudi nove dimenzije. V ospredje zdaj stopa kreativnost v širšem pomenu, ob tem pa postaja vse bolj pomembna aktivna soudeležba meščank in meščanov prestolnega mesta pri programih EPK. Projekt torej preide iz praznične v bolj angažirano obliko, ki stavi na trajnostne učinke enoletne prireditve. Zdaj niso več v središču pozornosti zgolj evropske metropole z vso infrastrukturo in apriornim bliščem, ampak postajajo ključna prizorišča manjša mesta, ki dejansko potrebujejo nov zagon po oslabitvi nekdanjih, večinoma industrijsko zaznamovanih identitet. Čas družbene in finančne krize pomeni zelo verjetno tretjo fazo v razvoju projekta, ko se vsi ključni parametri iz prejšnje faze pokažejo na še bolj dramatičen način. EPK postane zavezujoč poizkus ponovne oživitve družbenega okolja, kreativnost se ponuja kot priložnost sredi obče odrevenelosti in nezaupanja.

Pojem mesta se je v evropski zgodovini spreminjal, pa vendar ga nikoli nismo povezovali zgolj s pragmatično, ampak vselej tudi z duhovno dimenzijo človekovega bivanja. Danes se večina evropskih mest sooča z nevarnostjo, da postanejo ne-kraji, torej lokalitete brez dejanske identitete. EPK je možnost, da se skupna identifikacija ponovno vzpostavi. To prizadevanje se zdi ključno. Šele ponovna oživitev mesta kot organizma raznoterih funkcij lahko prinese tudi gospodarski razvoj. V času finančne evforije so predvsem preračunavali neposredne koristi od turizma in drugih storitvenih dejavnosti, operirali s pričakovanimi delovnimi mesti, novimi investicijami in podobno. Tudi danes so to zelo pomembni vidiki EPK. A zavedati se moramo, da je njihov predpogoj duhovna oživitev mesta in ne obratno. Mesto je model družbe, metafora širšega stanja. Maribor doživlja krizo izrazito intenzivno, že drugič v zadnjih dvajsetih letih se nahaja njegovo gospodarstvo na kolenih, socialne stiske so vse večje, vizij je vse manj. Maribor je mesto z izjemno visoko stopnjo emigracije v evropskem merilu. Mesto ob Dravi je vajeno kriz in identitetnih prelomov, vselej je bilo soočeno z narodnostnimi, kulturnimi in razrednimi boji. EPK lahko ponovno zažene kri po njegovih žilah. Mesto lahko pridobi povsem novo samozavest, pa tudi novo identiteto v očeh drugih.

Program EPK - Maribor 2012 obsega 412 projektov in še veliko več dogodkov in procesov. Osrednja se na štiri programske stebre. Terminal 12 prinaša vrhunsko umetnost, s posebnim poudarkom na novih pristopih, pa tudi na domači ustvarjalnosti. Ključni mesta vzpostavljajo dialog med mestom in umetnostjo, skozi različne dogodke se razpirajo identitetni krogi mesta in hkrati iščejo nove oblike kreativnega bivanja. Urbane brazde delujejo na družbenih robovih, skozi aktivistično raziskovanje socialnih in ekoloških tematik ne le opozarjajo na pomen sobivanja, ampak skušajo s primeri dobre prakse opozoriti na konkretne poti do kreativne in strpne družbe. Življenje na dotik predstavlja multimedijski prostor refleksije, od dogajanj samega EPK preko mesta in regije do širšega evropskega konteksta. Ob štirih programskih sklopih smo se odločili še za tri programske entitete, ki jim želimo dati poseben pomen v strukturi zgodbe EPK. V okviru mednarodno zastavljenih aktivnosti so tukaj v prvi vrsti Kulturne ambasade, ki bodo ob sodelovanju številnih evropskih in neevropskih držav postavile v fokus različne kulture. Za mesto, celotno regijo in EPK je posebnega pomena mariborska univerza, ki predstavlja velik potencial razvoja. Ob vsem skupaj pa želimo nameniti izrazito pozornost tudi ljudem s posebnimi potrebami in prostovoljstvu. EPK mora biti priložnost za vse.

Maribor 2012 ima vse možnosti, da se uveljavi kot prepoznavna evropska prestolnica kulture. Postane lahko model novih iskanj v času krize, pa čeprav smo izhajali tudi iz izkušenj drugih prestolnic, predvsem tistih tik pred nami. Uveljaviti je treba visoke standarde in ambicioznost ter hkrati nagovoriti skozi kreativnost tako rekoč celotno družbo. Povezava prestolnih mest - ob Mariboru kot nosilcu so tukaj še Ptuj, Novo mesto, Slovenj Gradec, Murska sobota in Velenje -, ki jo utrjujemo s številnimi skupnimi in mrežnimi projekti, lahko sproži široko valovanje.